

Cvet, ki še zaprt diši

(Aleš Debeljak: *Nedokončane hvalnice*, MK, Ljubljana 2000)

Aleš Debeljak poimenuje svojo novo pesniško avanturo kot »privatno slavlje v čast boga, ki ga ne poznamo, a slutimo, da domuje po teh dolinah ...« (iz pesnikove spremne besede k *Nedokončanim hvalnicam*, s katero usmerja bralca k svojim pesmim in jim ga popolnoma prepušča, saj je prepričan, da je bralec »romar«, ki mora »do konca« »skozi črke sam«). A to »slavlje« je hkrati tudi popotovanje od njenih stegen (»čez oblino tvojih stegen«, *Previdna počastitev*) v prvi pesmi do boga (»oddaljen bog«, *Oddani glas*) v zaključni, sedemintrideseti pesmi. Je to dolgo, neskončno potovanje, ali le hip, v katerem se večnost zdrami in ti roko na rame položi in te povabi, da druguješ, da ležeš? Da se ljubiš z njo? To je tisti čas, hip in večnost, ko bitje, opito z ljubeznijo, pesni, ker se je bog, Stvaritelj Stvarstva nekako potuhnil, se odmaknil in prepustil besedo, ki se z mesom hrani in omamlja, pesnikom, da stopajo po strmo vzpenjajoči se poti, vodeči v Nebo, tja, kjer domuje Veliko Nekaj. To je čas, ko pesnik poje svoje privzdignjene hvalnice in to imenuje »privatno slavlje v čast boga«, četudi sam hoče biti bog, kar nedvomno pomeni, da slavi samega sebe in svojo ljubljeno žensko.

Torej v tem »privatnem slavju« stopa pesnik na mesto (odsotnega) boga in skozi veliko čaščenje ljubezni kot tiste prasile, ki je vse spočela in porodila, ponovno vzpostavlja red in sozvočje in somernost – lepoto in harmonijo moškega in ženskega telesa, ženske in moške duše. Duha in mesa, Neba in Zemlje.

Pisanje *Hvalnic*, pesmi, povzdigujočih ljubljeno bitje, žensko, ženo, mater pesnikovih otrok, je sestop, četudi se pot pne strmo navzgor, k izviru, »kamor si sleherni človek, rojen iz ženske, hrepeni dospeti ...« (pesnikove besede z zavihka knjige). Ker ta izvir je hkrati tudi že prestol, na katerem sedi »gospod«, ki »vedri zunaj zgodovine« (*Pred prestolom*) in pred katerim se zaustavi Ona, ki jo pesnik v svojih pesmih povzdiguje in prilikuje božjemu obličju. A Ona (še) ni bogova nevesta, saj je človekova žena in ljubica, zato jej prosi Njega, ki z »vrtoglavo visokega stolpa« zre na svet, ki ga je sam ustvaril, naj jo »počaka« in naj se zazre v njeno (lepo) obličje, ki je pesniku zrcalo, da v njem kot Narcis ogleduje svoj s pesmijo posvečeni obraz. Njena prošnja, prošnja Nje, ki ni le umetnikov »model«, Nje, ki ni ne Agalis ne Lavra ne Beatrice ne Julija, ampak ženska s toplim naročjem in dišečim ustjem in od mleka napetimi prsmi, je tako preprosta, tako pretresljiva, ker prosi Njega, ki ji hvalnice poje in sedi na prestolu, naj ji vsaj enkrat samkrat omogoči, da bo videla svoj obraz tako, kot

»ga vselej vidiš ti«. Ljubljena in ljubeča ženska, ki v pesmih hvalnicah prepozna svoje lastno telo – prsi, vrat, ledja, hrbtenico, popek, stegna ... –, si želi le eno, in sicer, da ugleda lasten obraz tak, kot ga pesnik slavi in časti. Želja, ki zaradi svoje skromnosti in hkrati tudi neuresničljivosti postane prisposodba vse in vsake ljubezni.

Aleš Debeljak v *Nedokončanih hvalnicah* vzpostavlja novo »mero« slovenske ljubezenske poezije, poezije, ki je s Prešernovimi zaljubljenimi soneti konstituirala slovensko pesništvo. Ob Cirilu Zlobcu (*Samo ta dan imam*) in Borisu A. Novaku (*Alba*) je Debeljak tretji mojster, ki je v zadnjem času s svojimi pesmimi rehabilitiral erotično poezijo in ji povrnil oni starodavni status, ki je od samih začetkov te umetelne veščine navdihoval neštete pesnike in pesnice; prav gotovo je že s Salamonovo *Visoko pesmijo* ljubljeno bitje (žensko ali moško) postavljeno na mesto (prestol) čaščenega ideala – bitja, ki so mu, ko so preko vsake mere poudarjeni vsi njegovi zemeljski, torej telesni atributi, hkrati odvzete tudi človeške »poteze«, zemeljska »teža«, s čimer je povzdignjeno v območje breztelesnosti, pobožanjenega, skoraj angelskega bivanja.

Kajti ta, že tisočletja trajajoča, vedno znova od mrtvih vstajajoča ljubezen gori z »ognjem«, katerega plameni so »Gospodovi plameni«. In tudi »velike vode ne morejo pogasiti ljubezni« (*Visoka pesem*), ki se od zemlje k Nebu pne. Zatorej je vsa ta in taka ljubezenska (slavilna) poezija v svojem najglobljem bistvu »mistična« ljubezen, saj skozi opevanje konkretnega (ženskega) bitja, njegove (telesne) lepote vstopa v območje transcendence in zapušča svoj zemeljski dom in se naseli v »templjih« (pa četudi se Debeljaku zde le »začasni«). In tedaj je ono »privatno slavlje« že zdavnaj postalo (nova) vera, ki si je v pesmi molitvi našla svoj najizrazitejši in najgloblji izraz in glas. Zatorej mora Aleš Debeljak peti *Hvalnice*, ki ne morejo nikdar biti dokončane in dokončne, saj opevajo brezmejno ljubezen, ki jo je navdahnilo človeško (žensko) bitje, ki pa se je že odselilo iz svojega (prelepega) fizičnega telesa. In tako je v bistvu vsako opevanje ljubečega telesa le povzdigovanje lepe (in osamljene) duše, ki išče zavetja v bližini Njega, ki poje in s tem posnema (odsotnega) boga (boga »zunaj zgodovine«). Nemara mu je Orfej ime? Ker njeno ime je zavestno zamolčano, da nikakor in nikdar ne bi Evridikino bilo!

»Deni me kakor pečat na svoje srce

kakor pečat na svojo roko,«

poje *Visoka pesem*; prošnja, da se poruši vsakršno (hierarhično) razmerje med pevcem in opevanim – pobožanjenim bitjem. In v tem čudežnem, alkimističnem procesu, ko se v stiku dveh teles »vnameta« tudi duši in obe postaneta Nevesti Njega, ki je Stvaritelj Vsega in Vseh, se zaustavi čas: hip in večnost sta kot brat in sestra, ki v incestuoznem objemu skamnita. In tak »trenutek« ljubezenske izpolnitve in dopolnitve je tudi hip, ki si ga »v poželenju ljubimca razdelita«. Trenutek ljubezni, ki vstopa v prostor pesmi in ga polni z lepimi besedami, ki kot da so Njene obline, perilo, solze, znoj, vonj, cvet, »ki še zaprt diši«. In slej ko prej ta(ka) poezija terja »odgovor«; nekdo (On ali Ona, Stvaritelj

ali Njegova nevesta) mora pesniku odgovoriti, saj njegove besede so iztrgane iz mehke sredice srca in zaradi tega so preizkušane in umite v tekočini trpljenja in bolečine. In tako kot je nuni Mehtildi iz Magdenburga nekoč Bog odgovoril na njene hvalnice in zaljubljene molitve: »In da te že tako dolgo ljubim, je to zaradi moje Večnosti, ker jaz sem večni in brezkončni«, tako mora tudi Aleš Debeljak nenehno prisluškovati, ali se bo njegova pesem molitev odbila od čaščenega obličja (telesa in duše ljubljenega bitja) in se mu vrnila v podobi od mleka napete dojke, h kateri »dečkov oče« prisloni svoja usta in čaka, da »ženska nad teboj dvigne nabrekli sadež in ti k ustom ga prisloni in ustavi čas« (*Razodetje mleka*).

Blaženi trenutek, ko se moška usta dotaknejo nabreklih sadežev dojke, je hip, ko se »ustavi čas«. Ljubimec, »dečkov oče«, stopi na mesto otroka in sam postane otrok, ki pije blaženi nektar vsepozabe. Saj se je vrnil k tistemu »izviru«, o katerem piše pesnik in h kateremu hrepeni dospeti vsakdo, kdor je iz ženske rojen. Kar pomeni, da je taka posvečena, v *hvalnice* prelita ljubezen (in ne le erotična slast!) »proces«, v katerem se človeško bitje osvobodi spon časa in pozabi na svojo socialno vlogo ter se prepusti sladkosti omame, v kateri se kot angel, osvobojen teže in sle, dviguje v brezdanje Nebo, tja, kjer je prestol Njega, ki je Stvarnik Vsega, ki je naš Praoče. Zatorej ni slučaj, da Debeljak posvetitev svoje brezmejne ljubezni »locira« v čas odsotnega boga, boga »zunaj zgodovine«, kajti le tako lahko »pozabi« tudi na (realni) čas in se lahko vrne celo v svoje otroštvo, četudi je to otroštvo otroštvo njegovega otroka. Res je, kot je nekoč vzkliknil pesnik: otrok je človekov oče! Srečujemo se še z enim od nešteti paradoksov, zaradi katerih je poezija poezija in ne časopisno poročilo o sreči mladoporočencev na blejskem otoku, in sicer, da ljubezen doseže svojo izpolnitev in dopolnitev (še!) tedaj, ko se ljubeči moški spremeni v otroka, ki pije na prsih ljubeče žene, ki se sleče v njegovo mater. Strast in hkrati tudi privzdignjenost, kar pomeni posvečenost človekove ljubezni, se mora, tako razbiram Debeljakove *Hvalnice*, dopolniti le v tistem praobjemu, pragibu, ki ne loči otroka od zrelega moškega in tudi ne v ljubezen ujete ženske od ljubeče matere, ki daje piti od svojega telesa.

Ti dolgi, svečani, tako izrazito ritmizirani stihii Debeljakovih *Hvalnic* nenehno obnavljajo stiki Neba in Zemlje, praroditeljev vsega živega in tako tudi moškega in ženskega telesa, ki v popolni predanosti slovesnim opraviлом spolne združitve razgalita svoji duši, da goli nevesti čakata na »plamen Gospodov«, ki ju bo združil na veke vekov. »Drgetam kot drobna ikra, ki dobro ve, da prav kmalu bo val postala«, pesnik zapiše v *Zaščitniku samotarjev*, in res – pesnik se je že s svojo prvo pesmijo izročil valovanju vesoljne harmonije, katere en sam svetel val je tudi ljubezen med bitjema, ki ju je rodila ženska. Ta lepa ljubezenska liturgija, katere nesporni mojster je postal Aleš Debeljak, nas prepričuje in prepriča, da je moč poezije še vedno takšna, da dušo omami in telo v srh ogreje, ker v vsaki še tako preprosti in vsem poznani stvari, dogodku, barvi, vonju, pojavu se skriva »načrt slasti«, ki je le drugo ime za slo

po življenju, tem brezdanjem in brezbrežnem oceanu, ki se že miriade let pretaka med obalami vseмирja in nas nosi s seboj, od hipa smrtnega k večnosti ljubezni.

In pesnik je zato med nami, da nam vrača smisel in vero v biti in živeti in vztrajati; njegova pesem visoke ljubezni, ki se v svojih najvišjih hipih dotakne celo Gospodovega prestola, nas nenehno vabi: »piti, piti brez odmora iz satja med nogami« (*Pesem odvisnika*). Piti iz satja, v katerem smo bili spočeti in iz katerega smo bili rojeni večni otroci, zaljubljeni v Pramater človeškega rodu. V »Gospodarico«, ženo, mater, Marijo, Ano ali Marijo Magdaleno, ki nič ne terja, nič ne nudi, a je »edina gostja na slavlju« (privatnem slavlju čaščenja neznanega boga!). V bitje, katerega lepota je »mera« Stvarstva, zaradi česar je tudi pesnikova Gospodarica. Zato je njegova pesem, v kateri se zrcali lepota Nje in vsega Stvarstva, plod najsamotnejšega opravila – molitve v praznem (»začasnem«) templju, kjer tako otroci kot ljubimci vedno znova poklekamo pred »gnezdom rojstva«. Rojstva otroka in rojstva pesmi.

Ivo Svetina

